

Chương trình Giảng dạy Kinh tế Fulbright
Lớp MPP1
Niên khóa 2008-2009

PHÂN TÍCH TÀI CHÍNH

Học kỳ Xuân

1/5/2009

Nguyễn Tấn Bình

1

Bài giảng 3

Báo cáo thu nhập

1/5/2009

Nguyễn Tấn Bình

2

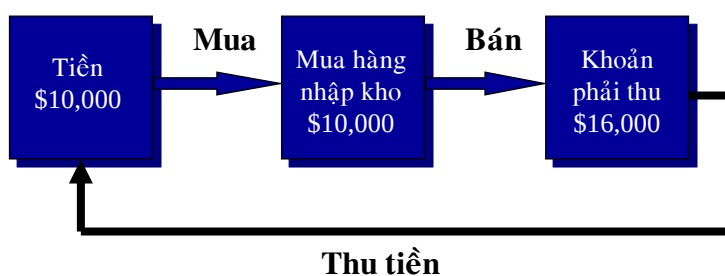
Nội dung bài này

- Chu kỳ kinh doanh và kỳ kế toán
- Nguyên lý kế toán căn bản
 - ✓ Kế toán theo tiền mặt (cash accounting)
 - ✓ Kế toán theo thực tế phát sinh (accrual accounting)
- Lợi nhuận kế toán
 - ✓ Nguyên tắc xác định doanh thu, xác định chi phí
 - ✓ Chi phí thời kỳ và chi phí sản phẩm
 - ✓ Chi phí khấu hao, chi phí lãi vay và “lá chắn thuế”
 - ✓ Chi phí hàng bán và phương pháp xác định giá trị hàng tồn kho (FIFO, LIFO)
 - ✓ Chi phí ở doanh nghiệp thương mại và sản xuất
- Quan hệ giữa báo cáo thu nhập và bảng cân đối kế toán
 - ✓ Đăng thức kế toán mở rộng
 - ✓ Hình thức báo cáo thu nhập
 - ✓ Hình thức báo cáo lợi nhuận giữ lại
- Một vài hệ số đánh giá lợi nhuận

Chu kỳ kinh doanh và kỳ kế toán

Chu kỳ kinh doanh

- **Chu kỳ kinh doanh** về tổng quát là thời gian từ lúc bỏ tiền ra mua hàng hoá dịch vụ cho đến khi bán hàng thu tiền về.

Kỳ kế toán

- Các công ty đều có cách xác định thu nhập và kỳ kế toán khác nhau.
 - Các doanh nghiệp có thể thiết lập các **báo cáo ngắn** như: tháng, quý, 6 tháng, nhưng thường là năm.
 - Hầu hết kỳ kế toán được xác định theo năm dương lịch, nhưng có một số công ty xác định thời điểm kết thúc **năm tài chính** không vào ngày 31/12 mà theo tính chất thời vụ hoặc đặc điểm kinh doanh riêng.
 - **Thảo luận:**
 - Tại sao lại là 31/12 dương lịch?
 - Công ty Microsoft kết thúc vào ngày nào?
 - Trường đại học nên kết thúc ngày nào?
 - Luật kế toán Việt Nam?

Doanh thu và Chi phí

- **Doanh thu** – là sự tăng lên trong vốn chủ sở hữu do tăng tài sản từ việc bán hàng hoá dịch vụ cho khách hàng
- **Chi phí** – là sự giảm đi trong vốn chủ sở hữu do chuyển tài sản là hàng hoá dịch vụ cho khách hàng

Doanh thu và Chi phí (tiếp)

- **Lợi nhuận (thu nhập)** đơn giản là hiệu số giữa doanh thu và chi phí
 - **Doanh thu – Chi phí = Lợi nhuận**
- **Lợi nhuận giữ lại** – là phần vốn chủ sở hữu tăng thêm có được từ lợi nhuận
 - Doanh thu > chi phí: làm tăng vốn chủ sở hữu.
 - Doanh thu < chi phí: làm giảm vốn chủ sở hữu.

II.

Nguyên lý kế toán căn bản

Kế toán theo tiền mặt và Kế toán theo thực tế phát sinh

■ Có hai cách đo lường thu nhập (lợi nhuận):

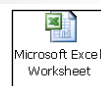
- **Kế toán theo tiền mặt** (cash) – Chỉ ghi nhận các giao dịch khi có thực thu, thực chi tiền mặt
- **Theo thực tế phát sinh** (accrual) – Ghi nhận các giao dịch khi doanh thu và chi phí xảy ra (thực tế phát sinh), ngay cả khi chưa thu hoặc chưa chi tiền mặt

Kế toán theo tiền mặt

- Doanh thu được ghi nhận vào thời điểm thực thu được tiền mặt.
- Chi phí được ghi nhận vào thời điểm thực chi trả tiền mặt.

Ví dụ kế toán theo tiền mặt

Công ty Ba Bàu, tháng 12/2008

Mua lô hàng:

Trị giá: 6.000

Nợ lại người bán: 60%

Bán 1/2 lô hàng vừa mua:

Giá bán: 8.000

Giá vốn: 3.000

Cho người mua nợ lại: 50%

Trả trước tiền thuê nhà cho 2 năm 4.800

Trả trước bảo hiểm tài sản cho cả năm 1.200

Trả lương nhân viên tháng 12/2008 500

Ví dụ kế toán theo tiền mặt (tiếp)

Công ty Ba Bàu, tháng 12/2008

Mua lô hàng:

Trị giá: 6.000

Nợ lại người bán: 60%

Bán 1/2 lô hàng vừa mua:

Giá bán: 8.000

Giá vốn: 3.000

Cho người mua nợ lại: 50%

Trả trước tiền thuê nhà cho 2 năm 4.800

Trả trước bảo hiểm tài sản cho cả năm 1.200

Trả lương nhân viên tháng 12/2008 500

Báo cáo kết quả tháng 12/2008

Thu tiền mặt từ người mua **4.000**

Chi tiền:

Mua hàng 2.400

Trả tiền thuê nhà 4.800

Trả tiền bảo hiểm tài sản 1.200

Trả lương 500

Cộng các khoản chi: **8.900**

Chi vượt thu **(4.900)**

Những gì là không hợp lý trong cách báo cáo này?

Nhược điểm của kế toán theo tiền mặt

- Không phù hợp giữa doanh thu và chi phí trong kỳ kinh doanh:
 - ☐ Công ty Ba Bàu lãi hay lỗ trong tháng 12/2008?
 - ☐ Doanh thu được ghi nhận?
 - ☐ Giá vốn của hàng đã bán?
 - ☐ Tiền mua hàng, trả tiền thuê nhà, bảo hiểm như thế nào?
- Không thể hiện được sự tăng giảm trong vốn chủ sở hữu (mục tiêu doanh nghiệp)

Kế toán theo thực tế phát sinh

- Doanh thu được ghi nhận khi thực tế phát sinh
 - Cụ thể, doanh thu được ghi nhận khi hàng hoá dịch vụ đã được chuyển giao cho người mua, cho dù đã thu được tiền hay chưa.
- Chi phí được ghi nhận khi thực tế phát sinh và phù hợp với doanh thu
 - Cụ thể, chi phí được ghi nhận khi nó phát sinh cho dù đã trả tiền hay chưa (ví dụ: lương trong kỳ chưa trả, chi phí vận chuyển chưa trả).
 - Mặc dù đã trả tiền nhưng chưa phải là chi phí trong kỳ (ví dụ: trả trước tiền thuê nhà, trả trước bảo hiểm,...)

Kế toán theo thực tế phát sinh (tiếp)

- Kế toán theo thực tế phát sinh mới có thể đo lường được lợi nhuận.
 - Thể hiện hoàn chỉnh hơn về những hoạt động xảy ra trong một kỳ kinh doanh
 - Ghi nhận doanh thu và chi phí khi thực tế phát sinh
 - Phù hợp chi phí với doanh thu
 - Cho biết thay đổi trong vốn chủ sở hữu

Ví dụ kế toán theo thực tế phát sinh

Công ty Ba Bàu, tháng 12/2008

Mua lô hàng:

Trị giá: 6.000

Nợ lại người bán: 60%

Bán 1/2 lô hàng vừa mua:

Giá bán: 8.000

Giá vốn: 3.000

Cho người mua nợ lại: 50%

Trả trước tiền thuê nhà cho 2 năm 4.800

Trả trước bảo hiểm tài sản cho cả năm 1.200

Trả lương nhân viên tháng 12/2008 500

Báo cáo kết quả tháng 12/2008

Doanh thu bán hàng **8.000**

Chi phí phát sinh:

Chi phí của hàng đã bán 3.000

Chi phí thuê nhà (tháng 12) 200

Chi phí bảo hiểm (tháng 12) 100

Trả lương 500

Cộng chi phí: **3.800**

Kết quả lãi (lỗ) **4.200**

Thể này có hợp lý hơn không?

Lợi nhuận kế toán

Phương trình lợi nhuận

Tổng quát:

$$\text{LỢI NHUẬN} = \text{DOANH THU} - \text{CHI PHÍ}$$

Nhưng,

- ☐ Thế nào là doanh thu?
- ☐ Thế nào là chi phí?

Ghi nhận doanh thu

- **Xác định doanh thu trong kỳ** – một sự kiểm tra xem việc ghi nhận doanh thu có đúng vào kỳ kinh doanh này hay không
- Để được ghi nhận doanh thu, điều kiện phải là:
 - ☐ **Đã được giao** – hàng hoá đã được chuyển giao hoặc dịch vụ đã được cung cấp cho khách hàng
 - ☐ **Đã hiện thực** – đã nhận tiền hoặc sẽ nhận được tiền thanh toán về hàng hoá dịch vụ đã giao

Ghi nhận doanh thu (tiếp)

- Với hầu hết các siêu thị hoặc cửa hàng bán lẻ, doanh thu và thu tiền phát sinh cùng lúc. Khách hàng nhận hàng hoá hay dịch vụ và trả tiền ngay.

Ghi nhận doanh thu (tiếp)

- Với hầu hết các công ty, thời điểm giao hàng và thời điểm nhận tiền có thể khác nhau.
 - Đăng ký mua báo có thể nhận tiền trước (tháng, quý, năm) nhưng doanh thu sẽ không được ghi nhận cho tới khi báo đã được chuyển tới người đặt mua.
 - Hoá đơn điện nước được gửi đến khách hàng và doanh thu được ghi nhận nhưng tiền vẫn chưa nhận được cho đến khi nào khách hàng đồng ý và trả tiền hoặc chấp nhận (và cam kết) trả tiền.

Chi phí sản phẩm và chi phí thời kỳ

Có hai loại chi phí:

- **Chi phí sản phẩm** – những chi phí liên quan đến sản phẩm tiêu thụ trong kỳ
 - Chi phí hàng bán (giá vốn của hàng đã bán – COGS) hoặc hoa hồng bán hàng
 - Không có doanh thu thì không có chi phí hàng bán hoặc hoa hồng bán hàng.
- **Chi phí thời kỳ** – những chi phí có liên quan trong một kỳ hoạt động kinh doanh
 - Tiền thuê nhà và các chi phí quản lý
 - Tiền thuê nhà, lương nhân viên hành chính vẫn phải trả dù không có doanh thu.

Nguyên tắc phù hợp và xác định chi phí phát sinh

- **Phù hợp** – ghi nhận chi phí phát sinh phải tương ứng với doanh thu cùng kỳ
- **Chi phí đến hạn** – việc chi trả cho một hàng hoá và dịch vụ có thể chỉ ghi nhận như là tài sản và sẽ “đến hạn” (phân bổ) sau đó, bởi vì các chi trả này là dành cho cả nhiều kỳ trong tương lai
- Ví dụ: tiền thuê nhà trả trước cho nhiều năm
 - Tiền thuê mỗi năm là “chi phí” trên báo cáo thu nhập
 - Phần còn lại là “tài sản” trên bảng cân đối kế toán

Một chi phí đặc biệt: khấu hao

- **Khấu hao** là một minh họa đặc trưng về sự phù hợp và xác định chi phí phát sinh
 - **Khấu hao** – tài sản cố định được mua và sử dụng trong nhiều kỳ, mỗi kỳ chỉ thể hiện một phần chi phí phát sinh để phù hợp
 - Với tài sản sử dụng trong nhiều kỳ, mỗi kỳ sẽ chuyển một phần giá gốc của nó từ “tài khoản **tài sản**” sang “tài khoản **chi phí**” phát sinh.
 - ✓ Chi phí khấu hao làm giảm lợi nhuận tính thuế
 - ✓ Phần tiết kiệm thuế thường gọi là “**lá chắn thuế**” (taxshield)
 - ✓ Các **phương pháp khấu hao nhanh** (các nước, Việt Nam?)

Chi phí lãi vay

- **Chi phí lãi vay** – gắn liền với thời kỳ, cho dù không có doanh thu hoặc chưa chi trả tiền mặt
- Chi phí lãi vay làm giảm lợi nhuận tính thuế, nó cũng tạo ra “lá chắn thuế”

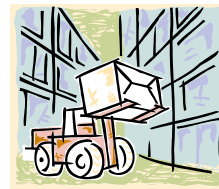
Thảo luận:

- Chi phí quảng cáo, nghiên cứu, phát triển?
- Nguyên tắc “phù hợp” hay “thận trọng”?

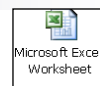
Phương pháp đánh giá hàng tồn kho

Các phương pháp phổ biến:

- ☐ FIFO – (giá) **vào trước** sẽ được **ra trước**
- ☐ LIFO – (giá) **vào sau** sẽ được **ra trước**.
- ☐ Giá bình quân (có trọng số)
- ☐ Giá theo từng lô hàng cụ thể

Ví dụ phương pháp hàng tồn kho

	Số lượng	Đơn giá	Thành tiền
Tồn kho đầu kỳ	-	-	-
Mua hàng (nhập kho):			
Tháng 9:	10	40	400
Tháng 10:	12	50	600
Tháng 11:	<u>15</u>	<u>60</u>	<u>900</u>
Tổng cộng hàng chờ bán:	37		1.900
Bán hàng (xuất kho):			
Tháng 12:	<u>20</u>	<u>??</u>	<u>???</u>
Tồn kho cuối kỳ:	17		???

Hãy cẩn thận với toán "lớp một", Tồn đầu kỳ + Nhập – Xuất = Tồn cuối kỳ

Ví dụ phương pháp hàng tồn kho (tiếp)

	FIFO		LIFO	
	Số lượng	Giá trị	Số lượng	Giá trị
Tồn kho đầu kỳ (1)	-	-	-	-
Nhập hàng (2)	37	1.900	37	1.900
Xuất hàng (3) (giá vốn hàng bán)	<u>20</u>	<u>900</u>	<u>20</u>	<u>1.150</u>
Tồn kho cuối kỳ (4) = (1) + (2) - (3)	17	1.000	17	750

Thảo luận:

Với mục đích **tiết kiệm thuế**, công ty sẽ chọn (đăng ký) phương pháp nào trong thời kỳ lạm phát?

Chi phí doanh nghiệp thương mại

Doanh thu

(-) Các chi phí:

- ☐ **Chi phí hàng bán** (giá vốn hàng bán)
- ☐ Chi phí bán hàng
- ☐ Chi phí quản lý

(=) Lợi nhuận

**Giá vốn hàng bán là chi phí mua hàng;
được hiểu gồm: **giá mua + chi phí mua****

Chi phí doanh nghiệp sản xuất

Doanh thu

(-) Các chi phí:

- ☐ **Chi phí hàng bán** (giá vốn hàng bán)
- ☐ Chi phí bán hàng
- ☐ Chi phí quản lý

(=) Lợi nhuận

Giá vốn hàng bán là **chi phí sản xuất**, bao gồm:

- Chi phí nguyên vật liệu trực tiếp
- Chi phí nhân công trực tiếp
- Chi phí chung trong sản xuất

IV.

Quan hệ giữa báo cáo thu nhập
và bảng cân đối kế toán

Báo cáo thu nhập

- Báo cáo thu nhập được lập cho một kỳ kinh doanh, và phải chỉ ra một giai đoạn cụ thể (cuối tháng, cuối quý, cuối 6 tháng, cuối năm).
- Những người bên trong và bên ngoài sử dụng báo cáo thu nhập để đánh giá kết quả hoạt động trong kỳ của doanh nghiệp.
 - Bằng cách theo dõi lợi nhuận ròng qua các kỳ kinh doanh, người đọc có thể đánh giá nỗ lực của doanh nghiệp trong từng kỳ.

Mở rộng đẳng thức kế toán

$$\text{Tài sản} = \text{Nợ phải trả} + \text{Vốn chủ sở hữu}$$

$$\text{Tài sản} = \text{Nợ phải trả} + \text{Vốn góp} + \text{Lợi nhuận giữ lại}$$

$$\text{Tài sản} = \text{Nợ phải trả} + \text{Vốn góp} + \text{Doanh thu} - \text{Chi phí}$$

- Doanh thu **làm tăng** vốn chủ sở hữu
- Chi phí **làm giảm** vốn chủ sở hữu

Cổ tức ở đâu?

Hình thức báo cáo thu nhập

Công ty Cửu Long, đến 31/12

(Nhiều bước)

	2007	2008
Doanh thu	7.000	7.500
Giá vốn hàng bán	<u>5.800</u>	<u>6.100</u>
Lợi nhuận gộp	1.200	1.400
Chi phí kinh doanh	800	825
Chi phí khấu hao	<u>50</u>	<u>50</u>
EBIT	350	525
Lãi vay	<u>38</u>	<u>53</u>
Lợi nhuận trước thuế	312	472
Thuế thu nhập (25%)	<u>78</u>	<u>118</u>
Lợi nhuận ròng	234	354

(Một bước)

	2007	2008
Doanh thu	7.000	7.500
Trừ các chi phí:		
Chi phí hàng bán	5.800	6.100
Chi phí kinh doanh	800	825
Chi phí khấu hao	50	50
Chi phí lãi vay	38	53
Thuế thu nhập	<u>78</u>	<u>118</u>
Tổng chi phí:	<u>6.766</u>	<u>7.146</u>
Lợi nhuận ròng	234	354

Quan hệ giữa báo cáo thu nhập và bảng cân đối kế toán

- Bảng cân đối kế toán là bức ảnh chụp nhanh về hiện trạng tài chính tại một thời điểm.
- Báo cáo thu nhập thể hiện hoạt động trong một thời kỳ, giải thích sự thay đổi giữa cuối kỳ so với đầu kỳ của bảng cân đối kế toán.

Bảng cân đối kế toán

Công ty Cửu Long, ngày 31/12

TÀI SẢN	2007	2008	NỢ VÀ VỐN	2007	2008
Tiền mặt	200	2	Vay ngân hàng	250	130
Khoản phải thu	100	458	Khoản phải trả	<u>152</u>	<u>140</u>
Hàng tồn kho	<u>220</u>	<u>550</u>	Cộng nợ ngắn hạn	402	270
Cộng tài sản ngắn hạn	520	1.010	Vốn chủ sở hữu	800	1.028
Tài sản cố định (ròng)	920	850	Lợi nhuận giữ lại	<u>238</u>	<u>562</u>
Trong đó,			Cộng vốn chủ sở hữu	1.038	1.590
Nguyên giá (giá gốc)	1000	970			
Khấu hao tích lũy	(80)	(120)			
Tổng cộng	1.440	1.860	Tổng cộng	1.440	1.860

Bài giảng 2 (slide 6)

1/5/2009

Nguyễn Tấn Bình

39

V.

Một vài hệ số đánh giá lợi nhuận

1/5/2009

Nguyễn Tấn Bình

40

Lợi nhuận của 1 cổ phiếu (EPS)

- **EPS** là lợi nhuận ròng của 1 cổ phiếu
 - ✓ EPS thường được ghi trên báo cáo thu nhập

$$\text{EPS} = \frac{\text{Lợi nhuận ròng}}{\text{Lượng cổ phiếu trung bình đang lưu hành}}$$

Hệ số giá cả – lợi nhuận của cổ phiếu

- **Hệ số P/E** đo lường độ sẵn lòng chi trả của nhà đầu tư cho một cổ phiếu với kỳ vọng vào lợi nhuận đạt được của công ty.

$$\text{P/E} = \frac{\text{Giá thị trường của cổ phiếu}}{\text{Lợi nhuận của một cổ phiếu}}$$

Hệ số giá cả – lợi nhuận của cổ phiếu (tiếp)

- Một hệ số P/E cao cho biết các nhà đầu tư đang tiên đoán lợi nhuận công ty sẽ nhanh chóng gia tăng
- Hệ số này được xác định bởi thị trường
- Nhưng thị trường thì chịu tác động bởi những gì?

